

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 13 maj 2008

Mål nr

B 3954-07

KLAGANDE

HE

Ombud och offentlig försvarare: Advokat MB

MOTPARTER

1. Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

2. Sekretessbelagda uppgifter

Ombud och målsägandebiträde: Advokat JM

SAKEN

Våldtäkt

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom den 14 september 2007 i mål B 3766-07

DOMSLUT

Högsta domstolen förklarar att den gärning som hovrätten funnit styrkt är att bedöma som sexuellt tvång enligt 6 kap. 2 § andra stycket brottsbalken.

Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i påföljds- och skadeståndsfrågorna.

Högsta domstolen undanröjer hovrättens dom i fråga om brottsrubricering, påföljd och skadestånd samt visar målet åter till hovrätten för fortsatt behandling.

För biträde åt HE i Högsta domstolen tillerkänns MB ersättning av allmänna medel med tiotusenett Hundratrettiofyra (10 133) kr, avseende arbete. I ersättningen ingår mervärdesskatt med 2 026 kr.

Det ankommer på hovrätten att i samband med målet efter dess återupptagande pröva frågan om återbetalningsskyldighet till staten för kostnaden för försvaret i Högsta domstolen.

Vad hovrätten förordnat om sekretess skall bestå.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

HE har yrkat att Högsta domstolen ogillar åtalet eller dömer honom för lindrigare brott. Han har vidare yrkat att Högsta domstolen i vart fall dömer honom till en lindrigare påföljd. Han har slutligen yrkat att Högsta domstolen befriar honom från skyldigheten att betala skadestånd eller i vart

fall sätter ned skadeståndsskyldigheten till i första hand 27 000 kr jämte ränta.

Riksåklagaren har bestritt ändring.

Riksåklagaren har i Högsta domstolen justerat gärningsbeskrivningen genom att lägga till följande stycke: *I andra hand påstås att E genom sitt handlande genomfört en sexuell handling vilken är att bedöma som sexuellt tvång. Brottet är grovt eftersom E med hänsyn till tillvägagångssättet och pojkens ålder visat särskild hänsynslöshet.* Riksåklagaren har härvid åberopat 6 kap. 2 § andra och tredje styckena brottsbalken.

Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd i frågan enligt vilket lagrum den gärning som hovrätten funnit styrkt är att bedöma.

Högsta domstolen har förklarat frågan om meddelande av prövningstillstånd i skadestands- och påföljdsfrågorna vilande.

Högsta domstolen har beslutat att inte meddela prövningstillstånd beträffande målet i övrigt. Hovrättens dom står därför fast i dessa delar.

DOMSKÄL

Genom lagändringar, som trädde i kraft den 1 april 2005, utvidgades tillämpningsområdet för bestämmelsen om våldtäkt i 6 kap. 1 § brottsbalken till att omfatta de s.k. utnyttjandefallen, vilka tidigare rubricerats som sexuellt utnyttjande. Ändringen skedde genom att det i paragrafen infördes ett nytt andra stycke, enligt vilket den skall dömas för våldtäkt som

med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, om detta sker genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd. Under förarbetena till lagändringen anförde regeringen att oavsett att något våld eller tvång i formell mening inte har förekommit är den sexuella kränkning som offret i en sådan situation utsätts för lika allvarlig som kränkningen vid en våldtäkt (prop. 2004/05:45 s. 48).

Tillämpningsområdet för bestämmelsen om våldtäkt i 6 kap. 1 § brottsbalken hade redan tidigare utvidgats genom att fler slags påtvingade sexualhandlingar kommit att medföra ansvar för detta brott. Från att endast ha omfattat vaginala samlag kom bestämmelsen genom lagändringar som trädde i kraft år 1984 att omfatta också sådant sexuellt umgänge som är jämförligt med samlag. Härvid avsågs främst samlagsliknande handlingar av oralt eller analt slag (prop. 1983/84:105 s. 76).

Genom lagändringar som trädde i kraft år 1998 utvidgades tillämpningsområdet för 6 kap. 1 § brottsbalken ytterligare. Ändringarna innebar att som våldtäkt skall också bedömas en gärning som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med påtvingat samlag. Regeringen anförde härvid att det är motiverat att utvidga våldtäktsbrottet till att omfatta de mest allvarliga sexuella kränkningarna, även om handlingen inte är direkt samlagsliknande (prop. 1997/98:55 s. 91). Enligt regeringen torde handlingar som att föra in ett föremål eller en

knytnäve i en kvinnas underliv regelmässigt innebära en sådan allvarlig kränkning som bör bedömas som våldtäkt.

Genom 2005 års ändringar i 6 kap. brottsbalken ersattes begreppet sexuellt umgänge med begreppet sexuell handling. I förarbetena anges att ändringen bara torde medföra en mycket begränsad om ens någon utvidgning av tillämpningsområdet för bestämmelsen om våldtäkt, då endast sådana sexuella handlingar som innebär en kränkning som är jämförlig med den som uppkommer vid ett påtvingat samlag kommer att omfattas. Till begreppet ”annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag” räknas enligt regeringen bl.a. orala och anala samlag samt att föra in föremål, fingrar eller en knytnäve i en kvinnas underliv. Som ett exempel på en ”annan sexuell handling” som inte kan anses jämförlig med samlag nämndes att onanera åt en annan person. (Prop. 2004/05:45 s. 46, 59 och 135 f.)

Den jämförelse med påtvingat samlag som skall göras tar sikte på den sexuella kränkningens art och inte på sexualhandlingen som sådan. Domstolen skall göra en jämförelse mellan kränkningarna för att avgöra om kränkningen genom den sexuella handling som prövas i brottmålet är lika allvarlig som den som kan uppkomma vid ett påtvingat samlag; anknytningen till samlag som jämförelsenorm kvarstår alltså. Vid rubriceringen måste beaktas att bestämmelsen om våldtäkt även i fortsättningen skall vara reserverad för de mest allvarliga sexuella kränkningarna. (Se prop. 2004/05:45 s. 45 f. och rättsfallet NJA 2006 s. 221.)

Att bestämmelsen om våldtäkt skall vara reserverad för de mest allvarliga sexuella kränkningarna innebär att åtskilliga allvarliga kränkningar av den

sexuella integriteten inte bör medföra ansvar för våldtäkt. Bedömningen av om en kränkning är av sådant slag som avses i 6 kap. 1 § andra stycket brottsbalken bör göras med utgångspunkt i att övergrepp genom påtvingat samlag eller annat inträngande i kroppen typiskt sett utgör de mest kränkande sexuella övergreppen.

Hovrätten har dömt HE för att han med sin hand har onanerat åt målsäganden när denne sovit. Målsäganden, som vid tidpunkten för händelsen var 17 år gammal, var provanställd i det företag som HE driver. Händelsen utspelade sig på ett hotellrum i samband en resa som företaget arrangerat.

Målsäganden har vid gärningstillfället befunnit sig i ett sådant hjälplöst tillstånd som avses i 6 kap. 1 § andra stycket brottsbalken. Det är uppenbart att den handling som HE utfört genom att otillbörligt utnyttja målsägandens tillstånd utgör en sexuell handling. Frågan som Högsta domstolen har att pröva är om handlingen med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt skall anses jämförlig med samlag och brottet därför rubriceras som våldtäkt. Anses handlingen inte jämförlig med samlag skall brottet rubriceras som sexuellt tvång enligt 6 kap. 2 § andra eller tredje stycket brottsbalken.

Att en gärningsman onanerar åt en annan person torde i de flesta fall inte utgöra ett sådant övergrepp som innefattar en kränkning jämförlig med den som uppstår vid ett påtvingat samlag (se prop. 2004/05:45 s. 59 och 141). Några skäl att bedöma den i målet aktuella handlingen på annat sätt har inte framkommit. Den gärning som hovrätten funnit styrkt skall således bedömas som sexuellt tvång enligt 6 kap. 2 § brottsbalken.

Vid bedömningen av om brottet är att anse som grovt skall enligt 6 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken särskilt beaktas bl.a. om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet. Att målsäganden vid tidpunkten endast var 17 år gammal och HE i egenskap av arbetsgivare hade ett visst ansvar för honom utgör inte tillräckliga skäl för att anse att HE genom sitt handlande visat sådan särskild hänsynslöshet som avses i nyss nämnda bestämmelse (jfr prop. 1991/92:35 s. 23). Brottet är således att bedöma som sexuellt tvång enligt 6 kap. 2 § andra stycket brottsbalken.

Vid denna bedömning skall prövningstillstånd meddelas i frågorna om påföljd och skadestånd. Dessa frågor bör lämpligen i första hand prövas av hovrätten med utgångspunkt i Högsta domstolens nu gjorda ställningstagande.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Ann-Christine Lindeblad (referent), Ella Nyström, Kerstin Calissendorff och Lena Moore
Föredragande revisionssekreterare: Kenneth Truedsson